

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2014 | Vol. 6 | No. 1 | ISSN 1803-8220

HOUGH, Peter (2013). *International Politics of the Arctic: Coming in from the Cold*. New York: Routledge. 154 s. ISBN 978-0-415-66928-3.

RECENZE IRINY VALKO

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává
Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze,
Katedra politologie Institutu politologických studií

HOUGH, Peter (2013). *International Politics of the Arctic: Coming in from the Cold*. New York: Routledge. 154 s. ISBN 978-0-415-66928-3.

V porovnání s jinými světovými regiony, analýza geopolitického dění v Arktidě je v centru pozornosti velmi zřídka. Nicméně, pomalý ale jistý nárůst intenzity geofyzikálních změn v nejsevernějším oceánu očividně naznačuje celou řadu sociálně-politických odezev nejen v regionu samotném, ale i v celé globální politice. Pozoruhodným přínosem do anglojazyčného odborného bádání problematiky Arktidy, jejíž geopolitický význam stoupá, ale unikátní vztahové uspořádání stále postrádá adekvátní analytickou reflexi, je kniha Petera Hougha „Mezinárodní politika Arktidy: Vzestup z chladu“, jež vyšla v roce 2013 jako součást série *Routledge Advances in International Relations and Global Politics*. Autor si klade za cíl představit nejdůležitější (však zdaleka ne všechna) témata mezinárodní politiky v Arktidě a geopolitické debaty z nich plynoucí, a pomocí dvoudimenzionálního přístupu – současného studia geopolitické a environmentální reality – vybalancovat výslednou konfiguraci z hlediska dvou klíčových analytických perspektiv, geografické a politologické.

Práce je rozdělena do šesti částí, přičemž každá z nich nahlíží na arktický regionální systém poněkud jiným způsobem. První kapitola čtenáře uvádí do tématu. Autor vymezuje základní terminologii, pojednává o primárních charakteristikách Arktidy jako svébytného regionu, definuje jeho geografické a sociální hranice. Stručně se věnuje historickému vývoji Arktidy v systému mezinárodních vztahů a v rámci realismu, liberalismu, marxismu a sociálnímu konstruktivismu, jakožto čtyřech významných teoretických proudech v rámci zmíněného oboru.

Druhá kapitola je věnována ryze realistickému pojetí vnitroregionálních vztahů a perspektivě vzestupu Arktidy jako potenciální arény globálního imperialistického soupe-

ření. Autor uvažuje geopoliticky: představuje Arktické nerostné suroviny a mořské cesty jako dva klíčové faktory implikující budoucí geostrategickou rivalitu. Po podrobném rozboru jednotlivých regionálních politik osmi Arktických států a stručném popisu strategií „externích“ hráčů (EU, NATO, nearktických severovýchodních evropských států, Japonska a Jižní Koreje), se autor obrací k mezinárodně-právní definici vnitřní a vnější suverenity a aktuálním bilaterálním a multilaterálním delimitačním sporům. Kapitulu Hough uzavírá tvrzením, že přes veškeré teoretické předpoklady a tvrdou rétoriku politiků, realita nepotvrzuje nárůst faktického napětí mezi Arktickými hráči, ba naopak: geofyzikální specifikum Arktidy jasně naznačuje, že spolupráce, nikoliv soupeření, je nej-používanější strategií.

Další kapitola je věnována environmentální perspektivě Arktických vztahů, přičemž tuto problematiku pojímá autor optikou globalizačních studií. Ekologická a klimatická transformace je přiblížena představením několika základních lokálních jevů majících globální socioekonomické dopady: znečištění životního prostředí, vliv klimatických změn na biologickou rozmanitost, a vyčerpávání přírodních zdrojů včetně otázky mis-managementu. Následně se autor obrací k dynamice reakcí na ekologickou a klimatickou transformaci v regionu ze strany lidské bezpečnosti (především se zabývá zdravím obyvatel a potravinovou bezpečností). V závěru kapitoly je stručně představen historický vývoj nejznámějších vnitroregionálních multilaterálních iniciativ, dohod a konvencí věnovaných této problematice.

Autor na tuto část navazuje, když se od dohod a konvencí posouvá ve čtvrté kapitole publikace k dekolonizačním pokusům ve Skandinávských státech, Grónsku, Kanadě,

v Sibiři a na Aljašce. Arktida je představena jako region, v němž už delší dobu dochází ke střetu zájmů mezi původním obyvatelstvem a přistěhovalci z „Jihu“. Tentokrát autor opouští státní úroveň analýzy a hodnotí úspěšnost jednotlivých případů legitimizace etnického sebeurčení ze strany Laponců, Inuitů, Jakutů a Evenků, na mezinárodní úrovni, především v rámci šesti stálých reprezentačních skupin v Arktické radě. Autorovy závěry se shodují s většinou sociologických a antropologických studií o nejsevernějších národech: protože je Arktická suverenita definována více externím než interním způsobem, disponují tyto národy (ne vždy fungující) v dnešní době možností uzavírat mezinárodní dohody a účastnit se globálního politického diskurzu.

K pojednání o specifikách mezinárodních vztahů v regionu dochází teprve v páté kapitole. Na začátku se autor věnuje vzniku a vývoji mezivládních organizací a mezinárodních režimů v Arktidě, zejména Arktické rady, Severního fóra, Barentsova Euro-Arktického regionu, Severní dimenze a tzv. Arktické Pětky. Následně se autor vrací k teorii MV a hodnotí základní předpoklady klasického realismu, neorealismu, liberalismu, marxismu, kritické teorie a sociálního konstruktivismu oproti faktickému vývoji. Kapitulu autor uzavírá jasným tvrzením: z důvodu unikátních geofyzikálních charakteristik ze všech výše uvedených teoretických pohledů vyplývá, že je mezivládní spolupráce v Arktidě (zatím) nejefektivnější strategií pro všechny zainteresované strany.

Šestá kapitola je věnována nevládní spolupráci, zejména demonstraci transnacionální solidarity původního obyvatelstva pomocí aktivit nátlakových skupin a epistemických společností, a taky popisu historického vývoje Inuitské polární rady a několika dalších domorodcových fór. Autor hodnotí probíhající nevládní spolupráci v Arktidě jako klíčový faktor, jenž v budoucnu určí, nakolik bude původní obyvatelstvo zapojeno do procesů

ekonomického a politického přerozdělování Arktických hlubin. Celá publikace je pak uzavřena shrnutím do dvou hlavních idejí: za prvé, oteplování a globalizace přináší do Arktidy nejen negativní, ale i pozitivní změny. Za druhé, intenzifikace mezivládní a nevládní spolupráce jednoznačně indikují, že podstata současných mezinárodních vztahů v nejsevernějším regionu je kooperativní, a to nejen v souladu s liberální logikou teorie MV, ale i dle přívrženců anglické školy a strukturálního realismu.

Recenzovaná publikace se vyznačuje mnohými pozitivy. Na jedné straně, na relativně malém prostoru (publikace má méně než 150 stránek) se autorovi podařilo uvést nejkomplexnější pohled na dění v nejsevernějším světovém regionu a dotknout se všech nejdůležitějších teoretických směrů analýzy současné regionální politiky v rámci oboru mezinárodních vztahů. Protože se výzkum pokouší o systematizované hodnocení úspěšnosti jednotlivých teorií oproti empirické realitě, a jelikož není takový přístup zatím dostatečně rozšířeným jevem ve specializované literatuře, je autorův počin zajímavým přínosem do analytické operacionalizace, zejména na úrovni teorií středního dosahu. Je třeba ocenit, že při popisu ekologických a klimatických změn v regionu zdůrazňuje faktory, které jsou běžně opomíjeny ve většině „klasických“ textů o politice v Arktidě.¹ Do těchto faktorů lze počítat mj. otázku geofyzikálních reakcí na proces pomalého vysvobozování metanových nalezišť z ledové pokrývky. Vysoká úroveň technického zpracování (rozředování textu tabulkami, mapami, diagramy a harmonogramy) spolu s jednoduchým jazykem dovoluje čtenářům pochopit ty nejkomplexnější koncepty a témata relativně rychle. Krátké tabulky shrnující regionální politiky všech Arktických států usnadňují čtenáři orientaci v tématu.

¹ Viz [Chaturvedi 1996; Keskitalo 2004; Osherenko, Young 2005; Knell 2008].

Na druhou stranu je třeba zmínit, že stručnost navozuje i určité nedostatky. Definice hranic analyzovaného regionu nejen nepřekvapuje – autor upřednostňuje velmi rozšířenou geografickou trojdefinici (Severní polární kruh, letní isoterma 10°C a hranice růstu stromů), spolu s další variantou pocházející z Kanady (60° severské šířky) –, ale dokonce nechává rozhodnutí o nejvhodnější definici zcela na čtenáři. Použitím této strategie autorova práce viditelně nerozšiřuje současný stav poznání. Na úkor stručnosti publikace je omezený prostor věnován historickému vývoji Arktidy v systému mezinárodních vztahů. Bohužel je třeba konstatovat, že není dostatečně podrobný a není dobře vybalancován, např. Kanadskému polárnímu vývoji autor věnuje pouhé čtyři řádky, oproti tomu polárnímu vývoji Norska str. 9-13. Některá podstatná témata (jako např. otázka vnitroregionální dynamiky obchodní směny) jsou zcela opomenuta, a ač je možné je považovat za velmi důležitá, autor nenabízí ani uvedení do problematiky. Témata jiná – např. vliv sektorové delimitace na geopolitické ambice Arktických států – nejsou dostatečně analyzována. Rozboru teorií mezinárodních vztahů rovněž chybí alespoň přehled základních autorů, myšlenek a výsledků testování teorií. Poukázáním na existenci nejen objektivní (materiální), ale taky subjektivní (symbolické) reality se autor přiklání k sociálnímu konstruktivismu, avšak, metodologicky, neaplikuje ani jeden formální analytický postup tímto přístupem předpokládaný. Protože práci chybí teoretická a metodologická osnova, autor si neklade otázky a netestuje ani hypotézy, nedisponuje výzkum velkou analytickou hodnotou. Spíše ale plní funkci sofistikované deskripce. Poslední připomínkou je, že životopisy a portréty osobností, jež měly a mají vliv na regionální politiku, nejsou užitečné, pokud nejsou řešeny otázky diskurzivní, psychologické a biografické analýzy. Vedlo by to však jistě k výraznému nárůstu rozsahu publikace. Nehledě na tyto nedostatky, pu-

blikaci lze považovat za užitečný zdroj informací pro odbornou i laickou veřejnost a lze ji doporučit všem zájemcům o aktuální stav mezinárodních vztahů v nejsevernějším světovém regionu.

Irina Valko²

² Mgr. et Mgr. Irina Valko je interní doktorandkou na Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, U kříže 8, 158 00, Praha 5 – Jinonice. Kontakt: valko@fsv.cuni.cz.